

POSTANOWIENIE

1 kwietnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Krzysztof Grzesiowski

na posiedzeniu niejawnym 1 kwietnia 2025 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa R.P. i E.P.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z 18 października 2023 r., V ACa 489/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od pozwanej na rzecz powodów kwoty po 1350 zł (tysiąc trzysta pięćdziesiąt złotych) tytułem kosztów postępowania kasacyjnego - z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.**

UZASADNIENIE

1. Wyrokiem z 19 lipca 2021 r. Sąd Okręgowy w Gliwicach ustalił nieistnienie stosunku prawnego w postaci bliżej określonej umowy kredytu na cele mieszkaniowe zawartej pomiędzy powodami E.P. i R.P. a Bank1 spółką akcyjną z

siedzibą w W. – poprzednikiem prawnym pozwanego Bank spółki akcyjnej z siedzibą w W. – ze względu na nieważność umowy (pkt 1); zasądził od pozwanego na rzecz powodów kwotę 23.632,77 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 9 stycznia 2020 r. (pkt 2); w pozostałym zakresie powództwo oddalił (pkt 3) i rozstrzygnął o kosztach procesu (pkt 4).

2. Na skutek apelacji obu stron Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z 18 października 2023 r. uchylił zaskarżony wyrok w pkt 1 i umorzył postępowanie w przedmiocie żądania ustalenia (pkt 1); zmienił zaskarżony wyrok w pozostałym zakresie w ten sposób, że zasądził od pozwanego łącznie na rzecz powodów 163.632,77 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 16 stycznia 2020 r., oddalił powództwo w pozostałej części i zasądził od pozwanej na rzecz powodów bliżej określonej kwoty z tytułu kosztów procesu (pkt 2); oddalił apelację powodów w pozostałym zakresie (pkt 3); oddalił apelację pozwanej (pkt 4) oraz orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt 5).

3. Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wywiodła strona pozwana. Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, powołując się na przesłanki określone w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. Podał, że w sprawie występuje potrzeba wykładni przepisów art. 385¹ § 1 i § 2 k.c. i art. 411 pkt 2 i 4 k.c. Ponadto skarżący stwierdził, że w sprawie występują istotne zagadnienie prawne polegające na konieczności odpowiedzi na następujące pytania:

a) czy wola konsumenta, który uważa, iż stwierdzenie nieważności całej umowy nie jest dla niego niekorzystne, przeważa nad wdrożeniem systemu ochrony, takiego jak zastąpienie nieuczciwego postanowienia przepisem dyspozytywnym i utrzymanie umowy w mocy, czy też wyłącznie utrzymanie w mocy klauzuli abuzywnej uwarunkowane jest uprzednią, dobrowolną i świadomą zgodą konsumenta?

b) czy możliwa jest ocena dalszego wykonywania umowy, po stwierdzeniu w jej treści postanowień abuzywnych, w przypadku umowy kredytu, która została w całości wykonana i uległa rozwiązaniu przed datą rozstrzygnięcia sporu a tym samym czy dopuszczalne jest jej unieważnienie (stwierdzenie nieważności) w następstwie ustalenia w jej treści postanowień niedozwolonych, a jeśli tak to jakie

znaczenie należy nadać wymogowi złożenia przez kredytobiorcę oświadczenia w przedmiocie zgody na dalsze trwanie umowy, skoro w dacie wyrażenia takiej zgody umowa już nie obowiązuje?

c) czy na etapie oceny możliwości obowiązywania umowy po usunięciu postanowienia abuzywnego, tj. na etapie poprzedzającym etap zastępowania postanowienia abuzywnego przepisem dyspozytywnym, o którym mowa w orzeczeniach C-26/13 Kasler i C-260/18 Dziubak oraz C-932/19 OTP Jelzdogbank Zrt. dopuszczalne jest ustalenie treści umowy (stosunku prawnego), w zakresie który był regulowany przez abuzywną normę, na podstawie art. 65 § 1 i 2 k.c. lub art. 56 k.c. w zw. z art. 41 ustawy – Prawo wekslowe lub art. 56 k.c. w zw. art. 358 § 2 k.c., lub też art. 56 k.c. w zw. ze wskazanymi w przypisie kilkudziesięcioma przepisami, z których na zasadzie *analogii iuris* lub *analogii legis* wynika, że w polskim prawie obowiązuje generalna norma, zgodnie z którą wartość waluty obcej określa się według kursu średniego NBP?

d) czy jeżeli bez abuzywnego postanowienia umowa kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego nie może obowiązywać, to dochodzi do automatycznej jego substytucji normą dyspozytywną, o ile tylko zastosowanie środków krajowych zapewnia doprowadzenie do sytuacji jaka miałby miejsce, gdyby umowa nie zawierała tego abuzywnego postanowienia?

e) czy art. 358 § 2 k.c. stanowi szczegółowy przepis dyspozytywny, który znajduje zastosowanie z mocy prawa (automatycznie) w miejsce abuzywnej klauzuli kursowej określającej sposób ustalenia kursu franka szwajcarskiego, na potrzeby operacji związanych z indeksowaniem przy wypłacie i przy spłacie kredytu?

4. Powodowie wnieśli o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie a także o zasądzenie od strony pozwanej zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

5. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność

postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W judykaturze już wielokrotnie wypowiedziano się na temat charakterystyki skargi kasacyjnej (zob. postanowienie SN z 13 czerwca 2018 r., II CSK 71/18). Wskazano tam m.in., że skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej. Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c.; nie służy zaś merytorycznej ocenie skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest wówczas usprawiedliwione.

6. Szczegółowa analiza sprawy prowadzi do wniosku, że skarga kasacyjna strony pozwanej mimo obszerności wywodów nie zawiera argumentów wystarczających dla uznania, że w sprawie spełniona została przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt 1 lub 2 k.p.c. uzasadniająca przyjęcie sprawy do rozpoznania.

7. Podniesiona przez skarżącego wątpliwość wykładnicza dotycząca art. 385¹ § i 2 k.c. oraz sformułowane zagadnienia prawne koncentrują się wokół problemów dotyczących abuzywności postanowień umowy i skutków tej abuzywności, a zwłaszcza możliwości zastąpienia wyeliminowanego abuzywnego postanowienia umowy innymi regulacjami. Należy zauważyć, że problemy dotyczące tzw. kredytów indeksowanych lub denominowanych w walucie obcej były przedmiotem licznych wypowiedzi Sądu Najwyższego (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22; wyroki Sądu Najwyższego: z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22; z 13 maja 2022 r. II CSKP 293/22; 13 maja 2022 r. II CSKP 405/22; z 31 marca 2023 r.,

II CSKP 1052/22; z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 1200/22; z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1461/22).

8. Odnosząc się do sformułowanego przez skarżącego zagadnienia prawnego dotyczącego znaczenia woli konsumenta, który domaga się ustalenia nieistnienia stosunku prawnego z uwagi na nieważność umowy kredytu, należy wskazać, że kwestia ta została już rozstrzygnięta w orzecznictwie. Sąd Najwyższy stoi na stanowisku, iż możliwość podjęcia ostatecznej decyzji co do sanowania niedozwolonej klauzuli albo powołania się na całkowitą nieważność umowy zastrzeżona jest dla kredytobiorcy-konsumenta (zob. wyrok z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18). Zatem „wola wyrażona przez konsumenta, w zależności od jego interesu, winna być decydująca co do skutku sankcji stosowanej na wypadek zawarcia w umowie kredytu indeksowanego do waluty obcej postanowienia umownego uznanego za niedozwolone. (...) To od decyzji konsumenta zależy decyzja, czy umowa ta może nadal obowiązywać, czy też upada. Nie ma podstaw do tego, by oceniając żądanie konsumenta-kredytobiorcy przyjąć, że usprawiedliwiony interes słabszej strony stosunku umownego będzie dostatecznie chroniony w inny sposób aniżeli wynikający ze zniesienia ze skutkiem *ex tunc* stosunku umownego (zob. wyrok SN z 18 maja 2022 r., II CSKP 1316/22). Takie samo stanowisko wyrażone zostało przez TSUE w wyroku z 3 października 2019 r., C-260/18, ECLI:EU:C:2019:819.

9. Również kwestia kontroli klauzul obecnych w umowie o kredyt indeksowany do waluty obcej po wykonaniu umowy nie spełnia przesłanek istotnego zagadnienia prawnego, o którym mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Problem ten istotnie nie był przedmiotem szerszych rozważań ze strony Sądu Najwyższego, niemniej w orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi obecnie wątpliwości, iż niedozwolone postanowienie umowne jest od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść konsumenta (zob. zwłaszcza uchwałę Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna – z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21). Ustalenie to pozwala tym samym rozstrzygnąć także podniesioną przez skarżącego kwestię. W tym kontekście podniesione przez skarżącego zagadnienie nie spełnia zatem wymogu doniosłości (istotności). Na gruncie przepisu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. chodzi bowiem o sformułowanie

problemu prawnego, którego nie można rozwiązać za pomocą powszechnie przyjętych reguł wykładni prawa, przy uwzględnieniu poglądów funkcjonujących już w orzecznictwie i piśmiennictwie (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 8 maja 2015 r., III CZP 16/15 oraz z 24 października 2012 r., I PK 129/12). Istotne zagadnienie prawne winno zatem budzić poważne wątpliwości wykraczające poza poziom zwykłych wątpliwości prawnych, które powstają niemal w każdym procesie decyzyjnym (zob. postanowienia SN z 26 października 2021 r., I CSK 266/21 oraz z 30 czerwca 2021 r., III CSK 53/21).

10. W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi także aktualnie wątpliwości, że niedopuszczalne jest zastępowanie wyeliminowanego abuzywnego postanowienia umowy innym mechanizmem wyliczenia kwoty raty kapitałowo-odsetkowej. Żaden bowiem przepis prawa, w tym art. 385¹ i art. 358 § 2 k.c., nie daje podstaw do zastąpienia klauzuli abuzywnej innym postanowieniem. Uzupełnienie luk po wyeliminowaniu takiej klauzuli stanowiłoby bowiem zbyt daleko idącą modyfikację umowy w celu ratowania sytuacji prawnej przedsiębiorcy stosującego niedozwolone postanowienie umowne (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2022 r. II CSKP 550/22; postanowienia Sądu Najwyższego z 31 maja 2022 r., I CSK 2314/22; z 1 lutego 2023 r., I CSK 5615/22 oraz z 6 lipca 2023 r., I CSK 5755/22). Potwierdził to Sąd Najwyższy w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w której stwierdzono m.in., że w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego, odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. Ponadto Sąd Najwyższy przesądził także, że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

11. Istotnych wątpliwości wykładniczych w rozumieniu powołanego wyżej przepisu nie budzi także kwestia zastosowania przepisu art. 411 pkt 4 k.c. w sytuacji, gdy powodowie dokonali całkowitej spłaty kredytu przed terminem określonym w umowie. Sąd najwyższy w niniejszym składzie podziela stanowisko,

iż przepis 411 pkt 4 k.c. dotyczy zwrotu świadczenia spełnionego przed terminem wymagalności roszczenia, w sytuacji gdy istnieje podstawa prawna spełnienia świadczenia. Jest to podyktowane względami praktycznymi – nie byłoby bowiem celowe domaganie się zwrotu kwoty, która z chwilą nadejścia terminu wymagalności roszczenia i tak musiałaby być świadczona. Regulacja ta nie odnosi się natomiast do roszczeń kondykcyjnych (np. *condictio indebiti*), gdy podstawa spełnienia świadczenia nie istniała (w tej kwestii zob. wyrok Sądu Najwyższego z 30 czerwca 2022 r., II CSKP 656/22).

12. Według Sądu Najwyższego, nie ma przy tym innych przyczyn uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, w szczególności nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.).

13. Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

14. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1, § 1¹ i § 3 k.p.c. oraz § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

[SOP]

[r.g.]